

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до семінарських занять
з курсу **“ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ”**

*для студентів I курсу денної форми навчання
всіх спеціальностей*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до семінарських занять
з курсу **“ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ”**

*для студентів I курсу денної форми навчання
всіх спеціальностей*

Всі цитати, цифровий та фактичний матеріал, бібліографічні відомості перевірені, написання сторінок відповідає стандартам.

Зауваження рецензентів ураховані

(підпис укладачів)

Затверджено на засіданні кафедри загальної економічної теорії.

Протокол № 3
від 23.11.2007 р.

ВСТУП

Політична економія складає основу фундаментальних знань студентів-економістів. Ця наука не лише описує, що відбувається в економіці, але ще й роз'яснює, чому відбувається та чи інша економічна подія. Щоб стати справжніми фахівцями-економістами студентам необхідно перш за все оволодіти знаннями з політичної економії, яка покликана дати теоретичне обґрунтування соціально-економічним процесам, які відбуваються в суспільстві. Політекономія вивчає виробничі відносини, які складаються між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ, необхідних для їх життя, сутність та механізм дії економічних законів, розкриває закономірності розвитку суспільного виробництва, визначає суттєві риси основних соціально-економічних систем та напрямки їх еволюції.

Усі ці задачі політекономія розглядає як соціально-економічні проблеми. Саме тому, цією наукою розроблені та обґрунтовані різні методи їх вирішення, різні типи економічної політики. Виконуючи практичну функцію, політекономія показує, як будувати таке суспільство, яке найбільше відповідає інтересам людини, розробляє наукові основи управління народним господарством, з'ясовує шляхи оптимального поєднання ринкових важелів управління економікою з державним регулюванням, досліджує шляхи впровадження досягнень науково-технічної революції у виробництво, вивчає досвід розвинених країн з метою його застосування в умовах України.

Головними задачами курсу є створення основи економічної підготовки студентів, формування культури економічного мислення, вміння розуміти приховані причини економічних явищ та процесів, навички використовувати набуті знання для аналізу господарської практики.

Поставлені задачі, значною мірою можуть бути вирішені за допомогою проведення семінарських занять, які включають в себе елементи як аудиторної, так і самостійної роботи студентів. Саме цим визначається структура запропонованих методичних вказівок, які включають в себе плани семінарів, список рекомендованої літератури, перелік понять і категорій, пошукові питання для самоконтролю, теми рефератів, карти самостійної роботи студентів. Такий зміст роботи відповідає сучасній організації навчального процесу, націлює на постановку і обговорення актуальних і дискусійних проблем.

Підготовка студентів до семінарського заняття повинна починатися з уважного читання рекомендованого плану заняття, який допоможе ознайомитись з проблемами, що будуть предметом обговорення. Після цього необхідно звернутись до рекомендованої літератури, визначити обсяг матеріалу, який треба вивчити. Все це дозволить систематично та рівномірно здійснювати самостійну роботу у підготовці до семінарських занять.

Наступним етапом самостійної підготовки студентів до семінарського заняття є читання конспекту лекцій, відповідних розділів підручників та додаткової літератури. Під час роботи з додатковою літературою необхідно навчитися виділяти основну думку, відрізняти головне від несуттєвого, конспектувати найбільш важливі положення. Далі необхідно ретельно продумати вивчений матеріал, виділити незрозумілі твердження, сформулювати питання, при необхідності – скласти розгорнутий план відповіді. Це допоможе студенту виступати на семінарському занятті вільно, обгрунтовано, логічно. Особливу увагу слід звернути на необхідність зв'язку теоретичних положень з економічною практикою. Дуже важливо навчитися самостійно аналізувати явища економічного життя, робити обгрунтовані узагальнення та висновки. Необхідним елементом підготовки до семінарського заняття є перевірка отриманих знань, яка передбачає відповіді на питання для самоконтролю. Все це дозволить студенту краще зрозуміти і запам'ятати економічні категорії та використати їх в аналізі економічних процесів.

Більш глибокому засвоєнню окремих проблем курсу, формуванню навичок до науково-дослідницької роботи сприяє підготовка рефератів, яка дає можливість навчитися працювати з науковою літературою, узагальнювати фактичні дані, вміти правильно та послідовно викладати матеріал, що вивчається. Деякі теми рефератів пропонуються в кожній темі семінарських занять.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять складені відповідно до програми і тематичного плану курсу “Політична економія” для студентів 1 курсу денної форми навчання усіх спеціальностей, який викладається на кафедрі загальної економічної теорії.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ “ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ”

№ п/ п	ТЕМА	Кількість годин				
		Всього	з них			
			Лекції 52	Сем. заняття 44	Індивід заняття 32	Самост робота 42+43
	1	2	3	4	5	6
1	Предмет та метод політичної економії	14	4	4	2	4
2	Форми суспільного виробництва. Економічні структури, що базуються на натуральному виробництві	6	2	-	2	2
3	Товарне виробництво. Товар і гроші	24	6	6	4	8
	Модульна контрольна робота №1	4				4
4	Капітал і наймана праця	16	4	4	2	6
5	Заробітна плата	10	2	2	2	4
6	Процес нагромадження капіталу	12	4	2	2	4
7	Кругооборот і оборот капіталу	16	4	4	2	6
	Модульна контрольна робота №2	4				4
	Залік					
8	Відтворення і обіг усього суспільного капіталу	12	4	2	2	4
9	Витрати виробництва і прибуток	16	4	4	2	6
10	Торговий капітал і торговий прибуток	8	2	2	2	2
11	Позичковий капітал і позичковий процент	14	4	4	2	4
	Модульна контрольна робота №1	4				4
12	Аграрні відносини в умовах капіталістичної економіки	16	4	4	2	6
13	Національний дохід	8	2	2	2	2
14	Економічні цикли та кризи	9	2	2	2	3
15	Закономірності та етапи розвитку капіталістичної економічної системи	16	4	2	2	8
	Модульна контрольна робота №2	4				4
	Іспит					

ПРОГРАМА КУРСУ “ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ”

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Лек.	Сем.	Інд.	Сам.
4	4	2	4

Виникнення політичної економії.

Матеріальне виробництво як основна умова існування та розвитку людини та суспільства. Процес праці та його прості моменти: праця, засіб праці, предмет праці. Засоби виробництва та праця. Продукт праці. Праця у матеріальному виробництві та у сфері послуг. Виробництво як суспільний процес. Потреби. Виробництво, обмін, розподіл та споживання.

Спосіб виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Економічна система: її сутність та структурні елементи. Типи та еволюція економічних систем. Формацийний і загально-цивілізаційний підходи до типізації суспільства. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння історії.

Економічні закони та їх об’єктивний характер. Система економічних законів.

Визначення предмета політичної економії. Історичний характер політичної економії. Функції політичної економії. Розвиток предмета політичної економії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі суспільних наук. Місце політичної економії в системі економічних наук.

Метод політичної економії. Загальнонаукові методи та їх використання політичною економією. Економічні поняття та категорії. Наукові абстракції. Сходження від абстрактного до конкретного. Поєднання історичного та логічного. Розвиток методу політичної економії.

Тема 2. Форми суспільного виробництва. Економічні структури, що базуються на натуральному виробництві

2 - 2 2

Два типи суспільного виробництва: натуральне і товарне. Суть та риси натурального господарства. Первіснообщинний лад. Рабовласницьке суспільство. Античний та азійський спосіб виробництва. Феодальне суспільство. Історичні межі натурального господарства.

Тема 3. Товарне виробництво. Товар і гроші

6 6 4 8

Товарне виробництво: причини виникнення і основні риси. Просте та капіталістичне товарне виробництво.

Товар та його властивості: споживна вартість та вартість. Мінова вартість як форма вартості. Субстанція вартості. Подвійний характер праці, втіленої в товарі. Конкретна та абстрактна праця. Основне протиріччя то-

варного виробництва. Приватна та суспільна праця. Внутрішні протиріччя товару.

Величина вартості. Індивідуальна та суспільно необхідна праця. Індивідуальний та суспільно необхідний робочий час. Продуктивність та інтенсивність праці, їх вплив на величину вартості товару. Проста та складна праця. Редукція праці.

Форма вартості. Відносна та еквівалентна форма вартості. Особливості товару-еквіваленту. Історичний розвиток форми вартості. Виникнення грошей. Сутність і функції грошей. Грошовий обіг та його закони. Паперові гроші. Інфляція.

Закон вартості — основний закон товарного виробництва. Механізм дії та функції закону вартості.

Товарний фетишизм.

Тема 4. Капітал і наймана праця

4 4 2 6

Перетворення грошей у капітал. Загальна формула капіталу та її протиріччя.

Робоча сила як товар. Умови перетворення робочої сили у товар. Вартість і споживна вартість товару робоча сила. Фактори, що визначають величину вартості товару робоча сила.

Створення і зростання вартості у процесі виробництва. Подвійний характер капіталістичного виробництва. Додаткова вартість. Необхідна та додаткова праця. Робочий день, його структура та границі. Необхідний та додатковий час.

Сутність капіталу. Постійний і змінний капітал.

Норма і маса додаткової вартості. Абсолютна додаткова вартість. Відносна додаткова вартість. Надлишкова додаткова вартість.

Стадії підвищення продуктивності праці капіталізмом: проста кооперація, мануфактура, машинне виробництво. Формальне підпорядкування праці капіталу. Усуспільнення праці капіталом. Реальне підпорядкування праці капіталу. Вплив НТР на підвищення продуктивності праці.

Тема 5. Заробітна плата

2 2 2 4

Сутність заробітної плати.

Форми заробітної плати. Погодинна заробітна плата. Відрядна заробітна плата як перетворена форма погодинної заробітної плати. Системи заробітної плати. Еволюція форм і систем заробітної плати.

Рівень заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Фактори, що впливають на рівень реальної заробітної плати.

Тема 6. Процес нагромадження капіталу

4 2 2 4

Зміст і типи відтворення. Відтворення продуктивних сил та виробничих відносин. Просте і розширене відтворення.

Нагромадження капіталу. Фактори, які визначають розміри нагромадження.

Технічна, вартісна та органічна будова капіталу, тенденції їх динаміки. Форми нагромадження: концентрація і централізація капіталу та виробництва.

Нагромадження капіталу і зайнятість. Безробіття і його форми.

Так зване первісне нагромадження капіталу.

Тема 7. Кругооборот і оборот капіталу

4 4 2 6

Кругооборот капіталу та його три стадії. Функціональні форми промислового капіталу.

Виробництво та обіг. Сутність процесу обігу. Витрати обігу та їх види.

Оборот капіталу. Швидкість обороту. Фактори, які впливають на швидкість обороту.

Основний і оборотний капітал. Фізичне і моральне зношення основного капіталу. Амортизація.

Час обороту та його складові частини. Час виробництва і час обігу.

Оборот змінного капіталу та річна маса і норма додаткової вартості.

Тема 8. Відтворення і обіг усього суспільного капіталу

4 2 2 4

Індивідуальний та суспільний капітал, проблема їх відтворення. Передумови теоретичного аналізу відтворення суспільного капіталу. Сукупний суспільний продукт. Натуральна і вартісна структури сукупного суспільного продукту. Два підрозділи суспільного виробництва.

Умови реалізації сукупного суспільного продукту при простому відтворенні. Умови реалізації сукупного суспільного продукту при розширеному відтворенні.

Тема 9. Витрати виробництва і прибуток

4 4 2 6

Вартість товару та капіталістичні витрати виробництва. Вплив змін витрат виробництва на вартість товару.

Сутність прибутку, його норма і маса. Фактори, які визначають норму прибутку.

Витрати виробництва і конкуренція. Внутрішньогалузева конкуренція та утворення ринкової вартості.

Міжгалузева конкуренція та утворення середньої норми прибутку. Перетворення вартості товару в ціну виробництва. Історичний та логічний зв'язок між вартістю і ціною виробництва.

Закон тенденції норми прибутку до зниження та протидіючі фактори.

Тема 10. Торговий капітал і торговий прибуток

2 2 2 2

Купецький та торговий капітал. Торговий капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Сутність та особливості торгового капіталу.

Відшкодування торгового капіталу та утворення торгового прибутку. Відшкодування додаткових витрат обігу. Власно торговий капітал і торговий прибуток. Відшкодування чистих витрат обігу. Норма торгового прибутку.

Структура робочого часу в торгівлі.

Споживча кооперація, її економічна роль. Постачально-збутова кооперація в ринковому господарстві.

Форми торгівлі. Оптова та роздрібна. Форми оптової торгівлі: товарні біржі, ярмарки, аукціони. Форми роздрібною торгівлі.

Роль торгового капіталу в ринковій економіці.

Тема 11. Позичковий капітал і позичковий процент

4 4 2 4

Лихварський капітал як попередник позичкового капіталу. Позичковий капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Джерела позичкового капіталу. Особливості позичкового капіталу.

Позичковий процент. Розпадання середнього прибутку на позичковий процент і підприємницький дохід. Тенденція норми проценту до зниження.

Кредит та його форми. Комерційний кредит. Банківський кредит. Банки. Види банків. Функції та операції банків. Банківський прибуток. Роль кредиту в розвитку виробництва.

Акціонерний капітал і акціонерні товариства. Акції, їх види. Курс акцій. Установчий прибуток і шляхи його утворення.

Фіктивний капітал. Відмінності фіктивного капіталу від реального. Фондові біржі.

Вплив акціонерного суспільства на концентрацію та централізацію капіталу. Проблеми і шляхи формування акціонерного капіталу в Україні.

Тема 12. Аграрні відносини в умовах капіталістичної економіки

4 4 2 6

Аграрні відносини. Аграрні відносини у докапіталістичних формах виробництва і докапіталістичні форми земельної ренти. Основні риси капіталістичних аграрних відносин. Сутність капіталістичної земельної ренти. Рента і орендна плата.

Приватна власність на землю та рентні відносини. Монополія на землю як об'єкт господарювання і диференційний додатковий прибуток орендаря. Механізм утворення диференційного додаткового прибутку і перетворення його у диференційну ренту. Диференційна рента І. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва і диференційний додатковий прибуток. Диференційна рента ІІ.

Абсолютна рента. Монопольна рента. Ціна землі та її динаміка.

Два шляхи розвитку капіталізму у сільському господарстві. Велике і дрібне виробництво в аграрному секторі. Типи фермерських господарств: американські та англійські. Перспективи розвитку в Україні фермерських господарств.

Агропромисловий комплекс. Агробізнес.

Тема 13. Національний дохід

2 2 2 2

Сутність національного доходу. Фактори зростання національного доходу.

Виробництво національного доходу. Продуктивна і непродуктивна праця. Розподіл, перерозподіл та використання національного доходу. Фонд споживання та фонд нагромадження.

Тема 14. Економічні кризи та цикли

2 2 2 3

Циклічний характер відтворення в ринковій економіці. Протиріччя капіталістичного відтворення. Періодичність економічних криз. Економічний цикл. Фази циклу. Криза. Депресія. Пожвавлення. Підйом. Матеріальна основа періодичності криз.

Види циклів та криз. Структурні кризи. Аграрні кризи та їх особливості. Роль криз у розвитку ринкового господарства.

Тема 15. Закономірності та етапи розвитку капіталістичної економічної системи

4 2 2 8

Економічна система капіталізму вільної конкуренції.

Економічна система монополістичного капіталізму. Концентрація і централізація виробництва - основа виникнення монополій. Сутність і форми монополістичних об'єднань. Монополія і конкуренція. Монопольна ціна і монопольний прибуток. Особливості концентрації виробництва і капіталу в сучасних умовах.

Концентрація та централізація банківського капіталу. Банківські монополії.

Утворення і сутність фінансового капіталу. Фінансова олігархія та методи її економічного панування.

Вивіз капіталу. Можливість і необхідність вивозу капіталу. Наслідки вивозу капіталу. Сучасні явища у вивозі капіталу.

Транснаціональні корпорації як новий ступень концентрації та централізації капіталу. Форми транснаціональних корпорацій.

Державно-монополістична стадія еволюції капіталістичної економічної системи. Держава як суб'єкт економічних відносин. Державне регулювання суспільного відтворення.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

I заняття

1. Виникнення політичної економії.
2. Матеріальне виробництво як умова існування та розвитку суспільства:
 - а) процес праці та його прості моменти;
 - б) виробництво як суспільний процес.
3. Спосіб виробництва:
 - а) поняття продуктивних сил;
 - б) поняття виробничих відносин.
4. Економічна система:
 - а) сутність та структурні елементи економічної системи;
 - б) типи та еволюція економічних систем;
 - в) формаційний і загально-цивілізаційний підходи до типізації суспільства.

II заняття

1. Економічні закони розвитку суспільства:
 - а) поняття економічного закону;
 - б) система економічних законів;
 - в) об'єктивний характер економічних законів.
2. Визначення предмета політичної економії:
 - а) історичний характер політичної економії;
 - б) функції політичної економії;
 - в) розвиток предмета політичної економії;
 - г) політична економія і обґрунтування економічної політики;
 - д) місце політичної економії в системі економічних наук.
3. Метод політичної економії:
 - а) загальнонаукові методи та їх використання політичною економією;

- б) економічні поняття та категорії;
- в) наукові абстракції. Сходження від абстрактного до конкретного;
- г) поєднання історичного та логічного в методі політичної економії;
- д) розвиток методу політичної економії.

Література

1. Гош А. Историческая миссия политэкономии в Украине// Экономика Украины. – 2004. – №2.
2. Еременко В. Экономическая наука: проблемы логики, методологии, классификации// Экономика Украины. – 2005. – №12.
3. Жданова Л.Л. Методические указания по изучению курса “Политическая экономия”. Раздел 1 “Введение. Предмет и метод политической экономии”. – Одесса: ОГЭУ, 2001.
4. Задорожнюк И.Е. Нужны ли экономической науке философские знания? (к Нобелевской лекции Ф.Хайека 1974 г.)//Вопросы философии. – 2003. – №1.
5. Иноземцев В.Л. К теории постэкономической общественной формации: Научное издание. – М.: Таурис, Век, 1995.
6. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І – М.: Экономика, 1973.
7. Маркс К. Капітал. Т.І. Передмова до першого видання. Післямова до другого видання. Р.5, §1 / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори.– Т.23.
8. Мартыновский С.В. Экономическая наука от Аристотеля до наших дней: Основне направления анализа. – Одеса, Друк, 2001.
9. Основы економічної теорії. Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
10. Ойзерман Т.И. Материалистическое понимание истории: плюсы и минусы//Вопросы философии. – 2001. – №2.
11. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
12. Покрытан А. К. Методические указания по изучению курса «Политическая экономия». Раздел «Метод политической экономии». – Одесса: ОГЭУ, 2001.
13. Покрытан А. К. Методические указания по изучению курса «Политическая экономия». Раздел «Историзм как принцип метода политической экономии». – Одесса, ОГЭУ, 2002.
14. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
15. Чухно А. Цивілізаційний і формаційний підходи та їх роль в економічній теорії та суспільній практиці // Економіка України. – 2001. – №6.
16. Экономическая теория (политэкономия): Ученик /Под общей ред. акад.В.И. Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Матеріальне виробництво. Праця. Засоби праці. Предмет праці. Засоби виробництва. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Організаційно-економічні та соціально-економічні відносини. Економічний базис. Спосіб суспільного виробництва. Економічна категорія. Економічний закон. Конкретне і абстрактне. Історичне і логічне. Аналіз і синтез.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть прості моменти процесу праці.
2. Що розуміється під продуктивними силами?
3. Що таке виробничі відносини?
4. Що таке спосіб суспільного виробництва?
5. У чому полягає об'єктивний характер економічних законів?
6. Що є предметом політичної економії?
7. Які загальні риси методу політичної економії?

Реферати

1. Від А. Монкретьєна до К. Маркса: розвиток уявлень про предмет політичної економії.
2. Місце політекономії в системі економічних наук.
3. Взаємозв'язок політичної економії та економічної політики.
4. Історична місія політичної економії в Україні.
5. Формаційний і загально-цивілізаційний підходи до типізації суспільства.
6. Система та принцип системності у теорії та методології К.Маркса.
7. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння історії.
8. Основні риси методу політекономії.
9. Абстрагування. Рівні абстрагування у пізнанні суспільства та економіки.
10. Історичне та логічне у пізнанні економіки.

Тема 2. Форми суспільного виробництва. Економічні структури, що базуються на натуральному виробництві

1. Суть та риси натурального господарства.
2. Первіснообщинний лад, його основні риси.
3. Особливості рабовласницького суспільства.
4. Феодальне суспільство. Історичні межі натурального господарства.
5. Виникнення умов переходу до ринкового господарства.

Література

1. Андреев Б.Ф. Системный курс экономической теории. – Спб.: Лениздат, 1998. Гл. 5-7.
2. Бродель Ф. Материальная цивилизация. В 3-х томах. М.: Прогресс, 1992.
3. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. – В кн.: Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
4. Курс политической экономии. Т. 1 /Под ред. Н.А. Цаголова. – М.: Экономика, 1973. Гл. 1-5.
5. Полянский Ф.Я. Товарное производство в условиях феодализма. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1969.
6. Полянский Ф.Я. Цена и стоимость в условиях феодализма. – М.: Изд-во МГУ, 1983.

Поняття та категорії

Натуральне господарство. Природний розподіл праці. Проста кооперація праці. Зрівняльний розподіл продукту. Перший великий суспільний розподіл праці. Додатковий продукт. Другий великий розподіл праці. Третій великий розподіл праці. Купецький капітал. Лихварський капітал. Земельна рента. Форми натурального господарства.

Питання для самоконтролю

1. У чому сутність натурального господарства?
2. Які риси натурального господарства?
3. Які існують форми натурального господарства?

Реферати

1. Первіснообщинний устрій як стадія суспільного розвитку.
2. Рабовласницьке суспільство. Античний та азіатський способи виробництва.
3. Формування передумов ринкового господарства в межах феодального суспільства (За книгою М.Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму»).
4. Товарне виробництво в умовах феодалізму.

Тема 3. Товарне виробництво. Товар і гроші

I заняття

1. Товарне виробництво:
 - а) причини виникнення товарного виробництва;
 - б) основні риси товарного виробництва.

2. Просте та капіталістичне товарне виробництво: загальні риси та відмінності.
3. Товар та його властивості:
 - а) споживна вартість та вартість;
 - б) мінова вартість як форма вартості. Субстанція вартості.

II заняття

1. Подвійний характер праці, втіленої в товарі:
 - а) конкретна та абстрактна праця. Основне протиріччя товарного виробництва. Приватна та суспільна праця;
 - б) внутрішні протиріччя товару.
2. Величина вартості. Продуктивність та інтенсивність праці, їх вплив на величину вартості товару:
 - а) індивідуальний та суспільно необхідний робочий час;
 - б) продуктивність праці та її вплив на величину вартості товару;
 - в) інтенсивність праці та її вплив на величину вартості товару;
 - г) проста та складна праця. Редукція праці.
3. Розв'язання задач.

III заняття

1. Форма вартості та її історичний розвиток:
 - а) відносна та еквівалентна форма вартості. Особливості товару-еквіваленту;
 - б) проста, одинична або випадкова форма вартості;
 - в) повна або розгорнута форма вартості;
 - г) загальна форма вартості;
 - д) грошова форма вартості.
2. Сутність і функції грошей:
 - а) виникнення та поняття грошей;
 - б) функції грошей;
 - в) грошовий обіг та його закони.
3. Закон вартості — основний закон товарного виробництва:
 - а) механізм дії закону вартості;
 - б) функції закону вартості.
4. Товарний фетишизм.

Література

1. Аникин А.В. Золото: Международный аспект. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Международные отношения, 1988.
2. Афанасьев В. Великое открытие Карла Маркса: Методологическая роль учения о двойственном характере труда. — М.: Мысль, 1980, гл. I, § 2, 3 гл. II.

3. Гриценко А.А. Через отчуждение к свободе (к 135-летию выхода в свет 1 тома «Капитала» К.Маркса)//Економіка і прогнозування. – 2002. – №1.
4. Динкевич А. Закон стоимости: его модификация и ограничители //Экономист. – 2000. – №12.
5. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова – М.: Экономика, 1973.
6. Ленин В.И. По поводу так называемого вопроса о рынках / Полн. собр. соч. Т. 1, с.86-87.
7. Ленин В.И. Развитие капитализма в России. Гл. 1, §1, гл.13, §5 / Полн. собр. соч. Т. 3.
8. Маркс К. Капітал. Т.I. Гл. 1, §1, гл.2,3. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т.23.
9. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
10. Основи економічної теорії. Підручник /За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
- 11.Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия – Одесса: ОГЭУ, 2002.
12. Покрытан А.К. Про еволюцію товарної форми продукту // Економіка України. – 2001. – №11.
13. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.
14. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К.Маркса. – М.: Экономика, 1983.
15. Шкредов В.П. Анализ формы стоимости в 1 томе «Капитала». – В кн.: Очерки по истории «Капитала» К. Маркса. – М.: Изд-во полит. литературы, 1983.
16. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Товарне виробництво. Суспільний розподіл праці. Товар. Споживна вартість. Мінова вартість. Вартість. Конкретна праця. Абстрактна праця. Приватна праця. Суспільна праця. Величина вартості. Індивідуальна праця. Суспільно необхідна праця. Індивідуальний робочий час. Суспільно необхідний робочий час. Продуктивність праці. Інтенсивність праці. Проста праця. Складна праця. Редукція праці. Відносна форма вартості. Еквівалентна форма вартості. Закон вартості. Масштаб цін. Ціна. Інфляція. Закон вартості. Товарний фетишизм. Грошовий фетишизм.

Питання для самоконтролю

1. Що слід розуміти під товарним виробництвом?
2. Що таке товар і які його властивості?

3. Який взаємозв'язок вартості та мінової вартості?
4. У чому полягає подвійний характер втіленої у товарі праці?
5. Чим визначається величина вартості товару?
6. У чому відмінність грошової форми вартості від загальної форми вартості?
7. Що таке гроші та які їх функції?
8. У чому сутність закону вартості?

Реферати

1. Просте товарне господарство у сучасних умовах.
2. Еволюція товарної форми. Товар-річ та товар-послуга.
3. Продуктивність праці. Фактори підвищення продуктивності праці.
4. Інтенсивність праці. Наукова організація праці.
5. Наукова праця. Всезагальний характер наукової праці.
6. Розвиток форми вартості. Бартер у сучасних умовах.
7. Значення золота для грошового обігу у сучасних умовах.
8. Товарний і грошовий фетишизм.

Тема 4. Капітал і наймана праця

I заняття

1. Перетворення грошей у капітал:
 - а) простий товарний обіг;
 - б) обіг капіталу;
 - в) загальна формула капіталу та її протиріччя.
2. Робоча сила як товар:
 - а) умови перетворення робочої сили на товар;
 - б) споживна вартість товару робоча сила;
 - в) вартість товару робоча сила і фактори, які визначають її величину.
3. Процес створення і зростання вартості у процесі виробництва:
 - а) особливості праці при капіталізмі;
 - б) подвійний характер капіталістичного виробництва;
 - в) додаткова вартість; необхідна і додаткова праця; необхідний та додатковий робочий час.

II заняття

1. Сутність капіталу. Постійний і змінний капітал:
 - а) капітал як історично визначений тип виробничих відносин;
 - б) постійний і змінний капітал.
2. Норма і маса додаткової вартості.
3. Способи виробництва додаткової вартості:
 - а) абсолютна додаткова вартість;

- б) відносна додаткова вартість;
 - в) надлишкова додаткова вартість та її роль у розвитку ринкового господарства.
4. Стадії підвищення продуктивності праці капіталізмом:
- а) капіталістична проста кооперація;
 - б) мануфактура, шляхи її виникнення і форми;
 - в) капіталістична фабрика.
5. Формальне і реальне підпорядкування праці капіталу.

Література

1. Афанасьев В. Великое открытие Карла Маркса: Методологическая роль учения о двойственном характере труда. – М.: Мысль, 1980, гл.3, 4.
2. Глинчикова А.Г. Может ли быть товаром интеллектуал и продукт его труда? // Вопросы философии. – 1997. – №3.
3. Коротков Р. Стоимость рабочей силы (теория и оценка) // Экономист. – 2003. – № 6.
4. Курс политической экономии /Под ред.Н.А.Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
5. Маркс К. Капітал. Т. 1, гл.4, гл.5, §2; гл.10, 14. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т. 23.
6. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
7. Основи економічної теорії: Підручник /За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
8. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия – Одесса: ОГЭУ, 2002.
9. Політична економія: Навч. посібник/За ред. К.Т Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
10. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Цаголова Н.А. – М.: Экономика, 1983.
11. Теория капитала и экономического роста: Учеб. пособие /Под ред. С.С.Дзарасова. – М.: Изд-во МГУ, 2004.
12. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Робоча сила. Споживна вартість товару робоча сила. Вартість товару робоча сила. Необхідна праця. Необхідний робочий час. Додаткова праця. Додатковий робочий час. Додаткова вартість. Капітал. Постійний капітал. Змінний капітал. Норма додаткової вартості. Маса додаткової вартості. Абсолютна додаткова вартість. Відносна додаткова вартість. Надлишкова додаткова вартість. Проста капіталістична кооперація. Капіталістична мануфактура. Фабрика. Науково-технічна революція. Формальне підпорядку-

вання праці капіталу. Реальне підпорядкування праці капіталу. Основний економічний закон капіталізму.

Питання для самоконтролю

1. Які умови необхідні для перетворення грошей в капітал?
2. Як вирішується протиріччя загальної формули капіталу?
3. Де і як створюється додаткова вартість?
4. У чому полягає єдність і відмінність абсолютної та відносної додаткової вартості?
5. Яке значення має розрізнення постійного і змінного капіталу?

Реферати

1. Вартість робочої сили. Фактори, що впливають на зміну вартості робочої сили в сучасних умовах.
2. Робоча сила як товар у високотехнологічному виробництві.
3. Робочий день та його границі.
4. Сутність експлуатації в теорії К.Маркса.
5. Науково-технічний прогрес і надлишкова додаткова вартість.
6. Науково-технічний прогрес і відносна додаткова вартість.
7. Економічні границі застосування машин.

Тема 5. Заробітна плата

1. Сутність заробітної плати.
2. Форми і системи заробітної плати:
 - а) погодинна заробітна плата;
 - б) відрядна заробітна плата як перетворена форма погодинної заробітної плати;
 - в) системи заробітної плати;
 - г) еволюція форм і систем заробітної плати.
3. Рівень заробітної плати і закономірності його змін:
 - а) номінальна і реальна заробітна плата;
 - б) фактори, які впливають на рівень реальної заробітної плати.

Література

1. Афанасьев В. Великое открытие Карла Маркса: Методологическая роль учения о двойственном характере труда. – М.: Мысль, 1980, гл.3,
- 2.Зайцев Ю. Умови відновлення мотиваційної природи заробітної плати в перехідній економіці України // Економіка України. – 2002. – №8.
3. Коротков Р. Стоимость рабочей силы (теория и оценка) // Экономист. – 2003. – № 6.

4. Курс политической экономии /Под ред.Н.А.Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
5. Маркс К. Капітал. Т. 1, гл. 17, 18. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори – Т. 23.
6. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
7. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
8. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия – Одесса: ОГЭУ, 2002.
9. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
10. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Цаголова Н.А. – М.: Экономика, 1983.
11. Цвылев Р. Труд и его оплата в высокотехнологичном производстве (К вопросу об интеллектуальной ренте)//Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №12.
12. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.
13. Яковлев Р. Динамика производительности труда и заработной платы в постсоветской России: есть ли взаимосвязь? // Российский экономический журнал. – 2003. – №9-10.

Поняття та категорії

Заробітна плата. Ціна праці. Погодинна заробітна плата. Відрядна заробітна плата. Номінальна заробітна плата. Реальна заробітна плата. Системи заробітної плати. Рівень життя.

Питання для самоконтролю

1. Чим відрізняється робоча сила від труда?
2. Що таке перетворена економічна форма?
3. У чому полягає сутність заробітної плати?
4. Які форми зарплати вам відомі?
5. Які системи зарплати вам відомі?

Реферати

1. Сучасні системи заробітної плати.
2. Оплата праці у високотехнологічному виробництві.

Тема 6. Процесс нагромадження капіталу

I заняття

1. Зміст і типи відтворення:
 - а) відтворення продуктивних сил та виробничих відносин;

- б) просте і розширене відтворення.
- 2. Нагромадження капіталу:
 - а) визначення нагромадження капіталу;
 - б) фактори, які визначають розміри нагромадження.
- 3. Технічна, вартісна та органічна будова капіталу. Концентрація та централізація капіталу.
- 4. Нагромадження капіталу і зайнятість. Безробіття та його форми.
- 5. Розв'язання задач.

Література

1. Глинчикова А.Г. Капитализм, социализм, индустриальное общество – к вопросу о соотношении понятий//Вопросы философии. – 2001. – №9.
2. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І – М.: Экономика, 1973.
3. Маркс К. Капітал. Т.І, гл. 20 - 24 / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т.23.
4. Мендрул О. Стан і перспективи первісного нагромадження капіталу//Економіка України. – 2001. – №7.
5. Общая экономическая теория (вопросы и ответы) – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
6. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
7. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
8. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.
9. Розенберг Д.И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса. / Под. ред. Цаголова Н.А. – М.: Экономика, 1983.
10. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.
11. Перехідна економіка: підручник / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; За ред. В.М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003.
12. Перехідна економіка. Опорний конспект лекцій. – Одеса, ОДЕУ, 2003.
13. Красникова Е. Рыночная трансформация российской экономики как процесс первоначального накопления капитала//Вопросы экономики. – 2001. – №2.

Поняття та категорії

Відтворення. Просте відтворення. Розширене відтворення. Нагромадження капіталу. Капіталізована додаткова вартість. Капіталістичне привласнення. Технічна будова капіталу. Вартісна будова капіталу. Органічна будова капіталу. Концентрація капіталу. Концентрація виробництва. Централізація капіталу. Централізація виробництва. Відносне перенаселення. Промислова резервна армія праці. Безробіття. Прихована форма пе-

ренаселення. Плинна форма перенаселення. Застійна форма перенаселення. Так зване первісне нагромадження капіталу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке відтворення?
2. Як використовується додаткова вартість в умовах простого і розширеного капіталістичного відтворення?
3. Що означає нагромадження капіталу та які фактори його зростання?
4. Що треба розуміти під технічною, вартісною і органічною будовою капіталу?
5. Як пов'язане безробіття з нагромадженням капіталу?
6. Які вам відомі форми відносного капіталістичного перенаселення?

Реферати

1. Перетворення законів власності товарного виробництва у закони капіталістичного привласнення.
2. Теорія утримування: історичні коріння, сучасні модифікації.
3. Органічна будова капіталу та тенденції її динаміки з розвитком капіталізму.
4. Безробіття. Форми безробіття.
5. НТР і якісні зміни у складі робітничого класу капіталістичних країн.
6. Формування передумов ринкового господарства в пострадянських країнах.

Тема 7. Кругооборот і оборот капіталу

I заняття

1. Кругооборот капіталу та його три стадії:
 - а) визначення кругообороту капіталу;
 - б) стадії кругообороту капіталу;
 - в) функціональні форми промислового капіталу.
2. Виробництво та обіг:
 - а) сутність процесу обігу;
 - б) витрати обігу та їх види.

II заняття

1. Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал:
 - а) визначення обороту капіталу;
 - б) швидкість обороту. Фактори, які впливають на швидкість обороту.
 - в) визначення основного та оборотного капіталу;
 - г) фізичне і моральне зношення основного капіталу;
 - д) амортизація.
2. Час обороту та його складові частини:

- а) визначення часу обороту капіталу;
 - б) час виробництва і час обігу.
3. Оборот змінного капіталу та річна маса і норма додаткової вартості.
 4. Розв'язання задач.

Література

1. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
2. Маркс К. Капітал. Т.ІІ, гл.1, §4; гл.7, 8, §1, 16. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т.24.
3. Общая экономическая теория (вопросы и ответы) – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
4. Основи економічної теорії: Підручник /За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
5. Орлов П., Орлов С. Удосконалення державної амортизаційної політики// Економіка України. – 2003. – №2.
6. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
7. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.:КНЕУ, 2001.
8. Розенберг Д.И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Н.А. Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
9. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.
10. Шнипко А. Накопление основного капитала как фактор конкурентоспособности экономики // Экономика Украины. – 2005. – № 7.

Поняття та категорії

Кругооборот капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообороту капіталу. Функціональні форми промислового капіталу. Оборот капіталу. Основний капітал. Оборотний капітал. Фізичне зношення основного капіталу. Моральне зношення основного капіталу. Амортизація. Норма амортизації. Час обороту капіталу. Час виробництва. Робочий період. Час обігу. Загальний оборот капіталу. Число оборотів капіталу. Річна маса додаткової вартості. Річна норма додаткової вартості.

Питання для самоконтролю

1. Що називається кругооборотом капіталу?
2. Який капітал названо промисловим капіталом?
3. Які три стадії і три форми кругообороту капіталу?
4. Що називається оборотом капіталу?
5. Який принцип поділу капіталу на основний і оборотний?

6. Що слід розуміти під фізичним і моральним зношенням основного капіталу?
7. Що слід розуміти під амортизацією?
8. Як визначити річну норму і масу додаткової вартості?

Реферати

1. Політика прискореної амортизації основного капіталу в сучасній ринковій економіці.
2. Вплив НТП на прискорення обороту капіталу.

Тема 8. Відтворення і обіг усього суспільного капіталу

1. Індивідуальний та суспільний капітал, проблема їх відтворення. Передумови теоретичного аналізу відтворення суспільного капіталу.
2. Сукупний суспільний продукт та його натуральна і вартісна структури. Два підрозділи суспільного виробництва.
3. Умови реалізації сукупного суспільного продукту при простому відтворенні.
4. Умови реалізації сукупного суспільного продукту при розширеному відтворенні.

Література

1. Воспроизводство и экономический рост/ Под ред. проф. В.Н.Черковца, доц. В.А.Бирюкова. – М.: Экономический факультет, ТЕИС, 2001.
2. Курс политической экономии / Под ред. Н.А.Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
3. Кушлин В. XXI век и возможности расширенного воспроизводства //Экономист. – 2000. – №2.
4. Ленин В.И. По поводу так называемого вопроса о рынках. Разд. I – III. // Полн. собр. соч. Т.1.
5. Ленин В.И. Развитие капитализма в России. Гл.1 / Полн.собр.соч. Т.3.
6. Логинов В. Обновление основного капитала // Экономист. – 2002. – №3.
7. Маркс К. Капитал. Т.ІІ, гл. 18, 20, 21 / Маркс К., Энгельс Ф. – Твори .– Т.24.
8. Марцинкевич В. Современные тенденции в воспроизводственном процессе США // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 1.
9. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
10. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.

11. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
12. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
13. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Н.А. Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
14. Туган–Барановський М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. Общая теория кризисов. – М.: Наука, РОСПЭН, 1997.
15. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Суспільний капітал. Сукупний суспільний продукт. Натурально-речова форма сукупного суспільного продукту. Вартісна форма сукупного суспільного продукту. Перший підрозділ суспільного виробництва. Другий підрозділ суспільного виробництва.

Питання для самоконтролю

1. Яка різниця між індивідуальним капіталом та суспільним капіталом?
2. Що таке сукупний суспільний продукт?
3. Яка натуральна форма продукту I і II підрозділів суспільного виробництва?
4. На які частини розпадається вартість продукту I і II підрозділів суспільного виробництва?
5. На які частини ділиться додаткова вартість при розширеному капіталістичному відтворенні?
6. Які умови реалізації при простому відтворенні?
7. Які умови реалізації при розширеному відтворенні?

Реферати

1. Відтворення сукупного суспільного продукту в умовах науково-технічного прогресу (по роботі В.І Леніна «По поводу так называемого вопроса о рынках»).
2. Відтворення сукупного суспільного продукту в умовах науково-технічного прогресу (по роботі М.І.Туган–Барановського «Периодические промышленные кризисы в Англии»).

Тема 9. Витрати виробництва і прибуток

I заняття

1. Вартість товару та капіталістичні витрати виробництва:
 - а) визначення витрат виробництва;
 - б) вплив змін витрат виробництва на вартість товару.

2. Сутність прибутку:
 - а) норма і маса прибутку;
 - б) фактори, які визначають норму прибутку.
3. Розв'язання задач.

II заняття

1. Витрати виробництва і конкуренція:
 - а) внутрішньогалузева конкуренція та утворення ринкової вартості;
 - б) міжгалузева конкуренція та утворення середньої норми прибутку.
2. Перетворення вартості товару в ціну виробництва:
 - а) ціна виробництва як перетворена форма вартості;
 - б) історичний та логічний зв'язок між вартістю і ціною виробництва.
3. Закон тенденції норми прибутку до зниження та протидіючі фактори.
4. Розв'язання задач.

Література

1. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова. Т.І – М.: Экономика, 1973.
2. Маркс К. Капітал. Т.Ш, гл. 9, 13, 14. /Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т. 25. Ч.І.
3. Никитин С., Глазова Е., Никитин А. Прибыль: теоретические и практические подходы//Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №5.
2. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
3. Основи економічної теорії: Підручник /За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
4. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
5. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка – К: КНЕУ, 2001.
6. Розенберг Д.И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под ред. Н.А.Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
7. Тронеv К. Категории рыночная стоимость и рыночная цена в III томе «Капитала» К. Маркса (материалы к лекциям и семинарам) // Российский экономический журнал. – 2004. – №1.
8. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Витрати виробництва. Прибуток. Норма прибутку. Маса прибутку. Конкуренція. Внутрішньогалузева конкуренція. Ринкова вартість. Ринкова

ціна. Міжгалузева конкуренція. Середня норма прибутку. Середній прибуток. Ціна виробництва.

Питання для самоконтролю

1. Що таке витрати виробництва і як вони відрізняються від вартості товару?
2. Як розуміти визначення, що прибуток є перетворена форма додаткової вартості?
3. Що таке норма прибутку і які фактори впливають на її розмір?
4. Що таке маса прибутку і чим вона визначається?
5. Як утворюється середня норма прибутку?
6. Яка роль внутрішньогалузевої конкуренції в створенні ринкової вартості?
7. Яка роль міжгалузевої конкуренції в створенні ціни виробництва?
8. Чому ціна виробництва є перетвореною формою вартості?

Реферати

1. Про так зване протиріччя між I і III томами "Капіталу".
2. Значення теорії середнього прибутку для розуміння соціальних відносин у капіталістичному суспільстві.
3. Тенденція норми прибутку до зниження. Протидіючі фактори.

Тема 10. Торговий капітал і торговий прибуток

1. Торговий капітал як відокремлена частина промислового капіталу:
 - а) купецький та торговий капітал;
 - б) сутність та особливості торгового капіталу.
2. Торговий прибуток та механізм його утворення:
 - а) відшкодування додаткових витрат обігу. Власно торговий капітал і торговий прибуток;
 - б) відшкодування чистих витрат обігу. Норма торгового прибутку.
3. Форми торгівлі:
 - а) форми оптової торгівлі: товарні біржі, ярмарки, аукціони;
 - б) роздрібна торгівля та її форми .
4. Роль торгового капіталу в ринковій економіці.

Література

1. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
2. Маркс К. Капітал. Т.ІІІ, р.17. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори .– Т.25. Ч.І.

3. Міщук Г. Товарні біржі України: тенденції та проблеми розвитку // Економіка України. – 2005. – № 4
4. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
5. Основи економічної теорії: Підручник /За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
6. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия – Одесса: ОГЭУ, 2002.
7. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.
8. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Н.А.Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
9. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Торговий капітал. Торговий прибуток. Оптова ціна. Товарна біржа. Ярмарка. Аукціон. Роздрібна ціна.

Питання для самоконтролю

1. У чому суть торгового капіталу і яка його роль в капіталістичному суспільстві?
2. Які суть і джерела торгового прибутку?
3. Який механізм утворення торгового прибутку?
4. Що таке чисті та додаткові витрати обігу і як вони відшкодовуються?
5. Яка роль торгового капіталу в загостренні протиріч капіталізму?

Реферати

1. Характер праці, зайнятій зміною форми вартості в економічній теорії К.Маркса.
2. Витрати обігу. Їх структура та динаміка.
3. Відшкодування чистих витрат обігу.
4. Сучасні форми торгівлі.
5. Товарні біржі: сутність та роль у формуванні ринкових відносин.
6. Структура робочого часу в торгівлі.
7. Споживча кооперація, її економічна роль.
8. Постачально-збутова кооперація в ринковому господарстві.

Тема 11. Позичковий капітал і позичковий процент

I заняття

1. Позичковий капітал як відокремлена частина промислового капіталу:
 - а) лихварський капітал як попередник позичкового капіталу;
 - б) джерела позичкового капіталу;
 - в) особливості позичкового капіталу.
2. Позичковий процент:
 - а) розпадання середнього прибутку на позичковий процент і підприємницький дохід;
 - б) тенденція норми проценту до зниження.

II заняття

1. Кредит та його форми:
 - а) комерційний кредит;
 - б) банківський кредит.
2. Банки, їх функції та операції:
 - а) види банків;
 - б) функції та операції банків;
 - в) банківський прибуток.
3. Акціонерний капітал і акціонерні товариства:
 - а) сутність акціонерного капіталу;
 - б) акції, їх види. Курс акцій;
 - в) установчий прибуток і шляхи його утворення;
 - г) фіктивний капітал.

Література

1. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І – М.: Экономика, 1973.
2. Луценко Ю. Акціонерний фактор вітчизняної економіки // Економіка України, 2005, № 1.
3. Маркс К. Капітал. Т.ІІІ, гл. 21, 23, 24, 25, 27. / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори .– Т.25. Ч.І.
4. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
5. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
6. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия – Одесса: ОГЭУ, 2002.
7. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
8. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под ред. Н.А.Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
9. Старовойтов М. Акционерная собственность и корпоративные отношения // Вопросы экономики. – 2001. – № 5.
10. Тарануха Ю. Рабочая акционерная собственность, её потенциал // Экономист. – 2003. – №3.
11. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Позичковий капітал. Підприємницький дохід. Позичковий процент. Норма процента. Комерційний кредит. Банківський кредит. Вексель. Банкнота. Банківський прибуток. Акціонерний капітал. Акція. Облігація. Курс акцій. Установчий прибуток. Реальний капітал. Фіктивний капітал. Фондова біржа.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність позичкового капіталу?
2. Чому середній прибуток розпадається на підприємницький дохід і позичковий процент?
3. Що таке позичковий процент і яка тенденція його норми?
4. Які бувають форми кредиту і як вони впливають на капіталістичне виробництво?
5. Як формується капітал акціонерного товариства?
6. Яка різниця між акціями та облігаціями?
7. Як формується курс акцій?

Реферати

1. Роль кредиту в розвитку капіталістичного виробництва.
2. Підприємницький дохід та позичковий процент. Тенденції динаміки.
3. Роль акціонерного капіталу в процесі переходу України до ринкових відносин.
4. Фіктивний капітал, його сутність та економічна роль.
5. Фондові біржі, їх економічна роль. Біржові індекси. «Капіталізація» економіки.
6. Вплив акціонерного суспільства на концентрацію та централізацію капіталу.
7. Проблеми і шляхи формування акціонерного капіталу в Україні.

Тема 12. Аграрні відносини в умовах капіталістичної економіки

I заняття

1. Аграрні відносини:
 - а) аграрні відносини у докапіталістичних формах виробництва і докапіталістичні форми земельної ренти;
 - б) основні риси капіталістичних аграрних відносин.
2. Сутність капіталістичної земельної ренти. Рента і орендна плата.
3. Приватна власність на землю та рентні відносини.

II заняття

1. Монополія на землю як об'єкт господарювання і диференційний додатковий прибуток орендаря:
 - а) механізм утворення диференційного додаткового прибутку і перетворення його у диференційну ренту. Диференційна рента I;
 - б) інтенсифікація сільськогосподарського виробництва і диференційний додатковий прибуток. Диференційна рента II.
2. Абсолютна земельна рента. Монопольна рента.
3. Ціна землі та її динаміка.

Література

1. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
2. Маркс К. Капітал. Т.ІІІ, р.37-40, р.45 / Маркс К., Енгельс Ф. – Твори – Т.25. Ч.ІІ.
3. Малий І. До питання про теорію земельної ренти та проблеми реформування земельних відносин // Економіка України. – 2000. – №8 .

4. . Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
5. Онищенко О. Особливості сучасних земельних відносин в Україні // Економіка України. – 2001. – №4.
6. Основи економічної теорії: підручник / За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
7. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002
8. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.
9. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под ред. Н.А.Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
- 10.Свиннен Й., Макурс К. Аграрные преобразования в странах с переходной экономикой // Вопросы экономики. – 2001. – №8.
- 11.Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Аграрні відносини. Земельна рента. Орендна плата. Монополія на землю як на об'єкт господарювання. Монополія приватної власності на землю. Диференційна рента І. Диференційна рента ІІ. Абсолютна рента. Монопольна рента. Ціна землі. Американські ферми. Англійські ферми. Агропромисловий комплекс. Агробізнес.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає різниця між земельною рентою та орендною платою?
2. Які існують види монополії в сільському господарстві?
3. Які причини, умови, джерело диференційної ренти І та ІІ ?
4. Чому ціна на продукти сільського господарства визначається гіршими умовами виробництва?
5. Чому між землевласником та фермером-орендатором виникає боротьба за термін оренди?
6. Які спільні та відмінні риси диференційної ренти І та ІІ ?
7. Які причини, умови, джерело абсолютної ренти?
8. Що таке ціна землі та чим пояснюється її зростання з розвитком капіталізму?

Реферати

1. Рентні відносини в економіці. Види ренти.
2. Два шляхи розвитку капіталізму у сільському господарстві.
3. Приватна власність на землю та її роль в утворенні цін сільськогосподарчої продукції.

4. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва. Утворення диференційного додаткового прибутку та диференційної ренти II.
5. Абсолютна земельна рента. Монопольна земельна рента. Їх взаємозв'язок та розбіжності.
6. Земля як товар. Вартість землі.
7. Особливості розвитку сільського господарства в індустріально розвинутих країнах.
8. Типи фермерських господарств: американські та англійські.
9. Перспективи розвитку фермерських господарств в Україні.
10. Агропромисловий комплекс та агробізнес в індустріально розвинутих країнах.

Тема 13. Національний дохід

1. Сутність національного доходу.
 - а) визначення національного доходу;
 - б) фактори зростання національного доходу.
2. Виробництво національного доходу. Продуктивна і непродуктивна праця.
3. Розподіл, перерозподіл та використання національного доходу.

Література

1. Воспроизводство и экономический рост/ Под ред. проф. В.Н.Черковца, доц. В.А.Бирюкова. – М.: Экономический факультет, ТЕИС, 2001.
2. Курс политической экономии / Под ред. Н.А.Цаголова Т.І. – М.: Экономика, 1973.
3. Кушлин В. XXI век и возможности расширенного воспроизводства //Экономист. – 2000. – №2.
4. Ленин В.И. По поводу так называемого вопроса о рынках. Разд. I – III./ Полн. собр. соч. Т.1.
5. Ленин В.И. Развитие капитализма в России. Гл.1 // Полн.собр.соч. Т.3.
6. Логинов В. Обновление основного капитала // Экономист. – 2002. – №3.
7. Марцинкевич В. Современные тенденции в воспроизводственном процессе США // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 1.
8. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
9. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.

10. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
11. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
12. Розенберг Д. И. Комментарии к «Капиталу» К. Маркса / Под. ред. Н.А. Цаголова. – М.: Экономика, 1983.
13. Туган–Барановський М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. Общая теория кризисов. – М.: Наука, РОСПЭН, 1997.
14. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Національний дохід. Продуктивна та непродуктивна праця. Основні доходи. Похідні доходи. Фонд споживання. Фонд нагромадження.

Питання для самоконтролю

1. У чому сутність національного доходу ?
2. Які фактори зростання національного доходу ?

Реферати

1. Національний дохід і суспільний добробут.
2. Теорія продуктивної та непродуктивної праці.
3. Економічний механізм розподілу та перерозподілу національного доходу.
4. Доходи та їх джерела.

Тема 14. Економічні кризи та цикли

1. Циклічний характер відтворення в ринковій економіці.
2. Економічний цикл та його фази:
 - а) фази циклу;
 - б) періодичність економічних криз. Матеріальна основа періодичності криз.
3. Види циклів та криз:
 - а) структурні кризи;
 - б) аграрні кризи та їх особливості.
4. Роль криз у розвитку ринкового господарства.

Література

1. Афанасьев В. Великие депрессии в США и России // Экономист. – 2002. – № 3.
2. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.И. – М.: Экономика, 1973.
3. Мартыновский С.В. Модификация экономического цикла в процессе исторического развития капитализма. Методология анализа. – Киев–Одесса, Головное издательство издательского объединения «Вища школа», 1977.
4. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
5. Основи економічної теорії: Підручник /За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
6. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
7. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.
8. Сухоруков А. Антикризова політика розвинутих країн // Економіка України. – 2004. – № 8.
9. Туган–Барановский М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. Общая теория кризисов. – М.: Наука, РОСПЭН, 1997.
10. Хаберлер Г. Процветание и депрессия. Теоретический анализ циклических колебаний. – Челябинск: Социум, 2005.
11. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Економічний цикл. Фази циклу. Криза. Депресія. Пожвавлення. Підйом. Матеріальна основа періодичності криз. Структурні кризи. Аграрні кризи.

Питання для самоконтролю

1. Що таке економічний цикл?
2. У чому основна причина циклічного характеру відтворення в ринковій економіці?
3. Яка матеріальна основа періодичності криз?

Реферати

1. Класичний економічний цикл. Фази циклу.
2. Концепція “довгих хвиль” В.Д. Кондратьєва.
3. Матеріальна основа циклічного розвитку економіки.
4. Криза як фаза економічного циклу.

Тема 15. Закономірності та етапи розвитку капіталістичної економічної системи

1. Концентрація і централізація виробництва - основа виникнення монополій. Сутність і форми монополістичних об'єднань.
2. Концентрація та централізація банківського капіталу. Банківські монополії.
3. Фінансовий капітал. Фінансова олігархія та методи її економічного панування.
4. Вивіз капіталу: сутність, можливість і необхідність, наслідки. Сучасні явища у вивозі капіталу.
5. Транснаціональні корпорації як новий ступень концентрації та централізації капіталу. Форми транснаціональних корпорацій.
6. Державно-монополістична стадія еволюції капіталістичної економічної системи.

Література

1. Афанасьева Ю. Инновационное развитие: новая концепция монополии и конкуренции // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №2.
2. Богомолов О. «Олигархизм» – специфический феномен постсоветской трансформации российской экономики // Российский экономический журнал. – 2003. – №2.
3. Дементьев В., Авдашева С. Тенденции эволюции официальных финансово-промышленных групп в 2000-2001 гг. // Российский экономический журнал. – 2002. – №3.
4. Корняков В. Государственно-корпоративное направление развитой экономики // Экономист. – 2000. – №5.
5. Курс политической экономии / Под ред. Н.А.Цаголова. Т.І. – М.: Экономика, 1973.
6. Мартыновский С.В. Монопольные цены мирового рынка: Вопросы теории и методологии. – М.: Междунар. отношения, 1985.
7. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
8. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
9. Петров Ю. Государственное регулирование трансграничного движения капитала: есть ли ответы на вызовы глобализации? // Российский экономический журнал. – 2003. – №8.
10. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
11. Політична економія: Навч. посібник /За ред. К.Т. Кривенка – К.: КНЕУ, 2001.

12. Хубиев К. Государственная собственность и условия её эффективности // Экономист. – 2003. – №1.
13. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И. Видяпина, акад. Г.П. Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.

Поняття та категорії

Концентрація виробництва. Централізація виробництва. Монополія. Картель. Синдикат. Трест. Концерн. Конгломерат. Фінансовий капітал. Фінансова олігархія. Вивіз капіталу. Прямі інвестиції. Портфельні інвестиції. Державно-монополістичний капіталізм.

Питання для самоконтролю

1. Що таке монополія?
2. Чому концентрація і централізація є матеріальною основою виникнення монополій?
3. Які існують форми монополій?
4. Які існують форми конкуренції в умовах монополії?
5. Що розуміється під фінансовим капіталом?
6. Що таке фінансова олігархія?
7. Які існують методи панування фінансової олігархії?
8. Яка причина вивозу капіталу?
9. Які існують форми вивозу капіталу?
10. Які особливості вивозу капіталу в сучасних умовах?
11. Які економічні та соціальні наслідки вивозу капіталу?
12. Що таке державно-монополістичний капіталізм?

Реферати

1. Економічна система капіталізму вільної конкуренції.
2. Економічна система монополістичного капіталізму.
3. Форми монополістичних об'єднань.
4. Монополія і конкуренція. Форми і методи конкурентної боротьби.
5. Монопольна ціна і монопольний прибуток.
6. Роль фінансового капіталу в сучасній економіці.
7. Особливості вивозу капіталу в сучасних умовах.
8. Транснаціональні корпорації та їх роль.
9. Міграція робочої сили в сучасному світі.
10. Державно-монополістична стадія еволюції капіталістичної економічної системи.
11. Державне регулювання суспільного відтворення.

При підсумковому контролі у формі заліку

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

з дисципліни _____ Політекономія _____

для студентів I курсу денної форми навчання усіх спеціальностей

Види самостійної роботи	Трудо- місткість (годин)*	Планові те- рміни вико- нання	Форми контролю	Максимальна кількість балів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Денна форма навчання				
__1__ -й семестр				
I. Обов'язкові				
<i>За систематичність і активність роботи на семінарських (практичних, лабора- торних) заняттях</i>				
1.1. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу	5			х
1.2. Вивчення окремих тем або пи- тань, що передбачені для самостій- ного опрацювання	4		Опитування на семінарі	х
1.3. Підготовка до семінарських (практичних, лабораторних) занять	11		Опитування на семінарі	20
<i>За виконання модульних (контрольних) завдань</i>				
1.4. Підготовка до модульних конт- рольних робіт	6		Написання контрольних робіт	50
За виконання завдань для самостійного опрацювання				
1.5. Виконання домашніх (розрахун- кових) завдань	4		Захист на індивідуальному занятті	12
1.6. Написання реферату (есе) за за- даною тематикою	3		Виступ на семінарі	8
Разом балів за обов'язкові види СРС				90
Підготовка до заліку	6		Виступ на семінарі	х
II. Вибіркові				
За виконання завдань для самостійного опрацювання				
Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	4		Захист на індивідуальному занятті	10
Огляд наукової статті за заданою те- матикою	4		Захист на індивідуальному занятті	10
Разом балів за вибіркові види СРС				10
Всього балів за СРС у __1__ семестрі				100

При підсумковому контролі у формі іспиту

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

з дисципліни _____ Політекономія _____

для студентів I курсу денної форми навчання усіх спеціальностей

Види самостійної роботи	Трудо- місткість (годин)*	Планові те- рміни вико- нання	Форми контролю	Максимальна кількість балів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Денна форма навчання				
<u>2</u> -й семестр				
I. Обов'язкові				
<i>За систематичність і активність роботи на семінарських (практичних, лабора- торних) заняттях</i>				
1.1. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу	3			x
1.2. Вивчення окремих тем або пи- тань, що передбачені для самостій- ного опрацювання	4		Опитування на семінарі	x
1.3. Підготовка до семінарських (практичних, лабораторних) занять	11		Опитування на семінарі	20
<i>За виконання модульних (контрольних) завдань</i>				
1.4. Підготовка до модульних конт- рольних робіт	6		Написання контрольних робіт	50
За виконання завдань для самостійного опрацювання				
1.5. Виконання домашніх (розрахун- кових) завдань	4		Захист на індивідуальному занятті	12
1.6. Написання реферату (есе) за за- даною тематикою	3		Виступ на семінарі	8
Разом балів за обов'язкові види СРС				90
Підготовка до іспиту	10			x
II. Вибіркові				
За виконання завдань для самостійного опрацювання				
Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	4		Захист на індивідуальному занятті	10
Підготовка доповіді на студентську конференцію	4		Захист на індивідуальному занятті	10
Разом балів за вибіркові види СРС				10
Всього балів за СРС у <u>2</u> семестрі				100

ПРОГРАМНІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Матеріальне виробництво як основна умова існування та розвитку людини та суспільства.
2. Процес праці та його основні моменти.
3. Спосіб виробництва: продуктивні сили та виробничі відносини.
4. Визначення предмета політичної економії. Функції політичної економії.
5. Економічні закони та їх об'єктивний характер.
6. Товарне виробництво: причини виникнення і основні риси.
7. Просте і капіталістичне товарне виробництво: загальні риси та відмінності.
8. Товар та його властивості: споживна вартість і вартість. Мінова вартість.
9. Подвійний характер праці, втіленої в товарі.
10. Величина вартості. Індивідуальний та суспільно-необхідний робочий час.
11. Продуктивна сила праці та інтенсивність праці, їх вплив на величину вартості.
12. Форма вартості та її історичний розвиток. Виникнення грошей.
13. Сутність і функції грошей.
14. Закон вартості. Функції закону вартості.
15. Перетворення грошей у капітал. Загальна формула капіталу та її протиріччя.
16. Робоча сила як товар. Споживна вартість і вартість товару робоча сила.
17. Процес створення і зростання вартості у процесі виробництва.
18. Сутність капіталу. Постійний і змінний капітал.
19. Робочий день та його структура і границі. Необхідна та додаткова праця.
20. Додаткова вартість. Норма і маса додаткової вартості.
21. Виробництво абсолютної та відносної додаткової вартості. Надлишкова додаткова вартість.
22. Стадії підвищення продуктивності праці капіталізмом: проста кооперація, мануфактура, капіталістична фабрика.
23. Сутність заробітної плати.
24. Основні форми і сучасні системи заробітної плати.
25. Номінальна і реальна заробітна плата. Фактори, які впливають на рівень реальної заробітної плати.
26. Зміст і типи відтворення. Просте і розширене відтворення індивідуального капіталу.
27. Нагромадження капіталу. Фактори, які визначають його розміри.
28. Форми нагромадження, концентрація і централізація капіталу та виробництва.
29. Технічна, вартісна та органічна будова капіталу, тенденції їх динаміки.
30. Нагромадження капіталу і утворення промислової резервної армії праці. Основні форми безробіття.

31. Кругооборот капіталу і його три стадії. Функціональні форми промислового капіталу.
32. Виробництво і обіг.
33. Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал.
34. Фізичне і моральне зношення основного капіталу. Амортизація.
35. Час обороту і його складові частини. Швидкість обороту капіталу.
36. Вартість та витрати виробництва.
37. Сутність прибутку. Маса і норма прибутку. Фактори, які визначають норму прибутку.
38. Внутрішньогалузева конкуренція та утворення ринкової вартості.
39. Міжгалузева конкуренція та утворення середньої норми прибутку.
40. Перетворення вартості товару на ціну виробництва.
41. Закон тенденції норми прибутку до зниження та протидіючі фактори.
42. Торговий капітал. Торговий капітал як відокремлена частина промислового капіталу
43. Торговий прибуток та механізм його утворення.
44. Позичковий капітал. Позичковий капітал як відокремлена частина промислового капіталу
45. Позичковий процент. Норма позичкового проценту.
46. Кредит, його сутність і форми.
47. Банки, їх роль, функції та операції. Види банків. Банківський прибуток.
48. Акціонерний капітал і акціонерні товариства. Проблеми і шляхи формування акціонерного капіталу в Україні.
49. Акції, їх види. Курс акцій. Установчий прибуток і шляхи його утворення. Фіктивний капітал.
50. Земельна рента та її форми. Рента і орендна плата.
51. Монополія на землю як об'єкт господарювання і диференційний додатковий прибуток орендатора. Диференційна рента I.
52. Механізм утворення диференційного додаткового прибутку і перетворення його у диференційну ренту. Диференційна рента II.
53. Абсолютна земельна рента. Монопольна рента.
54. Ціна землі та її динаміка.
55. Два шляхи розвитку капіталізму у сільському господарстві.
56. Індивідуальний та суспільний капітал, проблеми їх відтворення.
57. Сукупний продукт суспільства, його натуральна і вартісна форми. Два підрозділи суспільного виробництва.
58. Просте відтворення суспільного капіталу. Умови реалізації при простому відтворенні.
59. Розширене відтворення. Умови реалізації при розширеному відтворенні.
60. Національний дохід та фактори його зростання.
61. Виробництво, розподіл і перерозподіл національного доходу.
62. Циклічний характер відтворення в ринковій економіці.
63. Економічний цикл та його фази.

64. Економічна криза: сутність, причини, наслідки. Відновлення основного капіталу – матеріальна основа періодичності криз.
65. Концентрація і централізація виробництва та капіталу. Виникнення монополій.
66. Монополії та їх форми.
67. Фінансовий капітал: утворення, сутність та форми панування.
68. Вивіз капіталу: сутність, можливість і необхідність, наслідки. Сучасні явища у вивозі капіталу.
69. Державно-монополістична стадія еволюції капіталістичної економічної системи.
70. Державне регулювання суспільного відтворення.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПИСЬМОВОГО ІСПИТУ **ОЦІНКА “ВІДМІННО”**

– „А” – ставиться, якщо студент набрав 90-100 балів:

1. Наявність самостійного мислення та вміння аналізувати матеріал – 20 балів.
2. Конкретність відповіді на питання – 5 балів.
3. Названі, проаналізовані всі поняття, категорії, передбачені програмою курсу – 10 балів.
4. Застосовані здобуті знання в аналізі та оцінці сучасних соціально-економічних процесів і явищ – 10 балів.
5. Зроблені необхідні висновки – 10 балів.
6. Чітке формулювання висновків та узагальнень. – 5 балів.
7. Безпомилково виконано тест – 10 балів.
8. Безпомилково виконані задачі – 30 балів.

Відповідь базується на самостійному мисленні, вона є змістовною і вичерпаною по питанню що розглядається. Студент демонструє знання матеріалу курсу, проблеми, що висвічується, вміння користуватися поняттями, економічними категоріями, систематизувати їх. В письмовій роботі дані правильні формулювання, матеріал поданий грамотно, логічно. Із розглянутої проблеми зроблені чіткі висновки. При необхідності, студент обґрунтовує свою власну думку при оцінці сучасних соціально-економічних процесів і явищ. Студент безпомилково виконує тестові завдання.

ОЦІНКА “ДОБРЕ”

– „В” – ставиться, якщо студент набрав 80-89 балів,

– „С” – ставиться, якщо студент набрав 70-79 балів:

1. Вміння частково самостійно аналізувати сучасну соціально-економічну ситуацію – 15 балів.
2. Рівень конкретності відповіді (має упущення, залучено матеріал поза питанням, що розглядається) – 3 бала.
3. Рівень залученості до відповіді понять та категорій – 12-16 балів.
4. Рівень застосовності здобутих знань в аналізі та оцінці сучасних соціально-економічних процесів і явищ – 9-10 балів.

5. Рівень проблемних висновків – 9-10 балів.
6. Рівень чіткості формулювання висновків та узагальнень – 5-10 балів.
7. Рівень відповіді на більшу частину тестового завдання – 5 балів.
8. Рівень виконання задач – 15 балів

Відповідь свідчить про знання матеріалу курсу, змісту понять та категорій. Формулювання правильні, матеріал засвоєний в обсязі програми курсу. В письмовій роботі можливі деякі упущення, несуттєві пробіли в освоєнні деяких питань. Студент спроможний аналізувати сучасну соціально-економічну ситуацію. Студент виконує більшу частину тестового завдання.

ОЦІНКА “ЗАДОВІЛЬНО”

– „**D**” – ставиться, якщо студент набрав 60-69 балів,

– „**E**” – ставиться, якщо студент набрав 50-59 балів:

1. Присутні елементи самостійного аналізу сучасної соціально-економічної ситуації – 10-15 балів.
2. Рівень конкретності, що свідчить про ознайомлення з основним матеріалом курсу – 2-6 балів.
3. Рівень залученості до відповіді понять та категорій – 10-12 балів.
4. Вміння фрагментарно використовувати набуті знання в оцінці сучасних соціально-економічних процесів і явищ – 7-8 балів.
5. Висновки носять поверховий характер – 7-8 балів.
6. Рівень чіткості формулювання висновків та узагальнень – 4-8 балів.
7. Виконано половину тестових завдань (залежно від змісту тесту) – 2 балів.
8. Виконано половина задач – 10 балів

Відповідь свідчить про засвоєння основної частини програмного матеріалу, але має неповне розкриття питання, допущена непослідовність, неточні формулювання. Студент виявляє труднощі в самостійному аналізі сучасної соціально-економічної проблематики. Висновки мають поверховий характер. Тести виконані не в повному обсязі.

ОЦІНКА “НЕЗАДОВІЛЬНО”

– „**FX**” – ставиться, якщо студент набрав 20-49 балів - з правом повторного складання іспиту,

– „**F**” – ставиться, якщо студент набрав 0-19 балів - без права повторного складання іспиту (студент повинен прослухати курс ще раз):

1. Відповідь не показує розуміння соціально-економічних процесів - до 10 балів.
2. Відповідь свідчить, що більша частина матеріалу не засвоєна - до 5 балів.
3. Відповідь має безсистемний характер - до 10 балів.
4. Матеріал відповіді не пов'язаний з знанням сучасних соціально-економічних процесів і явищ - до 7 балів.
5. Висновки носять фрагментарний характер, чи відсутні взагалі - до 7 балів.
6. Формулювання не мають чіткості - до 4 балів.

7. Виконано менше половини тестових завдань (залежно від змісту тексту) - до 2 балів.

8. Виконано менше половини задачі – 5 балів

Відповідь свідчить, що студент не засвоїв більшу частину програмного матеріалу, не виявив знання понять та категорій. Відповідь має безсистемний та помилковий характер. Студент не може зв'язати розглянутий теоретичний матеріал з сучасністю. Тестові завдання не виконані.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальна література

1. Афанасьев В. Великое открытие Карла Маркса: Методологическая роль учения о двойственном характере труда. – М.: Мысль, 1980.
2. Курс политической экономии / Под ред. Н.А. Цаголова Т.І – М.: Экономика, 1973.
3. Общая экономическая теория (вопросы и ответы). – Учебное пособие. – Одесса: ОИНХ, 1992.
4. Основи економічної теорії. Підручник / За ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль: АТ «Тарнекс», 1993.
5. Основи економічної теорії. Політекономічний аспект. Підручник / За ред. Г.М. Климка, В.П. Нестеренка. - К.: Вища школа, 1994.
6. Перехідна економіка: підручник / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; За ред. В.М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003.
7. Перехідна економіка. Опорний конспект лекцій. – Одеса, ОДЕУ, 2003.
8. Покрытан А.К., Збарский М.И. Политическая экономия. – Одесса: ОГЭУ, 2002.
9. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001.
10. Политическая экономия. Учебник (рук. авт. кол. В.А. Медведев). – М., 1990
11. Политическая экономия современного монополистического капитализма. В двух томах. Отв. Ред. Н.Н.Иноземцев, А.Г.Милейковский, В.А.Мартынов. – М.: Мысль, 1975.
12. Розенберг Д.И. Комментарии к «Капиталу» К.Маркса. – М.: Экономика, 1983.
13. Экономическая теория (политэкономия): Учебник/Под общей ред. акад. В.И.Видяпина, акад. Г.П.Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1997.
14. Жданова Л.Л. Методические указания по изучению курса “Политическая экономия”. Раздел 1 “Введение. Предмет и метод политической экономии”. – Одесса: ОГЭУ, 2001.
15. Покрытан А. К. Методические указания по изучению курса «Политическая экономия». Раздел «Метод политической экономии». – Одесса: ОГЭУ, 2001.

16. Покрытан А. К. Методические указания по изучению курса «Политическая экономия». Раздел «Историзм как принцип метода политической экономии». – Одесса, ОГЭУ, 2002.

Довідкова література

1. Большой экономический словарь/Под ред. А.Н.Азрилияна. – 5-е изд. дополненное и переработанное. – М.: Институт новой экономики, 2002.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах/Відповідальний редактор С.В.Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
3. Популярная экономическая энциклопедия. – М.: Научное издательство «Большая Российская энциклопедия», 2001.
4. Современная экономическая энциклопедия /Под ред. Г.С.Вечканова, Г.Р.Вечкановой. – Санкт-Петербург, Изд-во «Лань», 2002.
5. Экономическая энциклопедия/Под ред. Л.И.Абалкина. – М.: Экономика, 1999.
6. Экономическая Энциклопедия. Политическая экономия (в 4 томах). Гл. ред. А.М. Румянцев. – М.: «Советская Энциклопедия», 1980.

Основна література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования/Изд 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004.
2. Гелбрейт Дж. К. Экономические теории и цели общества. – М., 1976
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М., 1978.
4. Ленин В.И. Развитие капитализма в России / Полн. собр. соч. Т.3.
5. Ленин В.И. По поводу так называемого вопроса о рынках / Полн. собр. соч. т. I.
6. Ленин В.И. Карл Маркс. II Разд. “Стоимость”. Раздел “Прибавочная стоимость» /Полн. собр. соч. Т. 26.
7. Ленин В.И. К характеристике экономического романтизма / Полн. собр. соч. Т. 2.
8. Ленин В.И. Еще к вопросу о теории реализации / Полн. собр. соч. Т. 4.
9. Ленин В.И. Аграрный вопрос и «критики Маркса». Глава I / Полн. собр. соч. Т. 5.
10. Ленин В.И. Новые данные о законах развития капитализма в земледелии. Глава VII, VIII, IX / Полн. собр. соч. Т. 27.
11. Ленин В.И. Империализм как высшая стадия капитализма. Глава I / Полн. собр. соч. Т. 27.
12. Маркс К. Капітал. Т.1. – Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. - Т.23.
13. Маркс К. Капітал. Т.2. – Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. - Т.24.
14. Маркс К. Капітал. Т.3. – Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. - Т.25. Ч. 1,2.
15. Маршалл А. Принципы экономической науки. В 3-х т. - М., 1993.

16. Пезенти А. Очерки политической экономии капитализма. – М.: Прогресс, 1976.
17. Петти В. Трактат о налогах и сборах. – В кн.: Антология экономической классики. В 2-х томах. Т.1. – М.: МП «ЭКОНОВ», 1991.
18. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. – М.: Соцэкгиз, 1955.
19. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Соцэкгиз, 1962.
20. Туган-Барановский М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. Общая теория кризисов. – М.: Наука, РОСПЭН, 1997.
21. Енгельс Ф. Анти-Дюринг. Від. II, р. I // Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т. 20.

Додаткова література

1. Ананьин О. Карл Маркс и его «Капитал»: из девятнадцатого в двадцать первый век//Вопросы экономики. – 2007. – №9.
2. Аникин А.В. Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. – М.: Политиздат, 1980.
3. Аникин А.В., Аникин В.А. Уильям Петти. – М.: Экономика, 1986.
4. Аникин А.В. Путь исканий: Социально-экономические идеи в России до марксизма. – М.: Политиздат, 1990.
5. Бар Р. Политическая экономия: В 2-х тт. – М.: Междунар. отношения, 1995.
6. Бродель Ф. Материальная цивилизация. В 3-х томах. М.: Прогресс, 1992.
7. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. – В кн.: Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
8. Брагинский С. В., Певзнер Я. А. Политическая экономия: дискуссионные проблемы, пути обновления. – М., Мысль, 1991.
9. Бузгалин А., Колганов А. «Капитал» в XXI веке: *pro et contra*// Вопросы экономики. 2007. – №9.
10. Вазюлин В.А. Логика «Капитала» К.Маркса. – 2-е изд. – М.: Изд-во Московск. ун-та, 2003.
11. Гайдар Е., Мау В. Марксизм: между научной теорией и «светской религией» (либеральная апология)//Вопросы экономики. – 2004. – №5-6.
12. Гальчинский А. Экономическая наука: проблемы методологического обновления//Экономика Украины. – 2007. – №3.
13. Глинчикова А.Г. Может ли быть товаром интеллект и продукт его труда// Вопросы философии. – 1997. – №3.
14. Глинчикова А.Г. Капитализм, социализм, индустриальное общество – к вопросу соотношения понятий//Вопросы философии. – 2001. – №9.
15. Гош А. Историческая миссия политэкономии в Украине// Экономика Украины. – 2004. – №2.
16. Гребнев Л. «Мавр» возвращается? А он и не приходил//Вопросы экономики. – 2004. – №9-10.

17. Гриценко А.А. Через отчуждение к свободе (к 135-летию выхода в свет 1 тома «Капитала» К.Маркса)//Економіка і прогнозування. – 2002. – №1.
18. Еременко В. Экономическая наука: проблемы логики, методологии, классификации// Экономика Украины. – 2005. – №12.
19. Задорожнюк И.Е. Нужны ли экономической науке философские знания? (к Нобелевской лекции Ф.Хайека 1974 г.)//Вопросы философии. – 2003. – №1.
20. Ильенков Э.В. Диалектика абстрактного и конкретного в научно-теоретическом мышлении. – М.: РОСПЭН, 1997.
21. Ильенков Э.В. Диалектическая логика: Очерки истории и теории. – 2-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1984.
22. Иноземцев В.Л. К теории постэкономической общественной формации: Научное издание. – М.: Таурис, Век, 1995.
23. Иноземцев В.Л. Summa contra principii//Свободная мысль. – 1993. – №1.
24. Красникова Е. Рыночная трансформация российской экономики как процесс первоначального накопления капитала//Вопросы экономики. – 2001. – №2.
25. Кудров В. К современной научной оценке экономической теории Маркса–Энгельса–Ленина// Вопросы экономики. – 2004. – №12.
26. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К.Маркса. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1980.
27. Марксово наследие и современная экономическая наука («круглый стол» журнала «Вопросы экономики»)//Вопросы экономики. – 2004. – №12; 2005. – №1.
28. Мартыновский С.В. Экономическая наука от Аристотеля до наших дней: Основные направления анализа. – Одесса, Друк, 2001.
29. Мартыновский С.В. Монопольные цены мирового рынка: Вопросы теории и методологии. – М.: Междунар. Отношения, 1985.
30. Мартыновский С.В. Модификация экономического цикла в процессе исторического развития капитализма. Методология анализа. – Киев – Одесса, Головное издательство издательского объединения «Вища школа», 1977.
31. Нуреев Р. Исторические судьбы учения Карла Маркса//Вопросы экономики. – 2007. – №9.
32. О статусе политической экономии в вузовском преподавании экономических дисциплин // Российский экономический журнал. – 2003. – №4, 5-6.
33. Ойзерман Т.И. Материалистическое понимание истории: плюсы и минусы//Вопросы философии. – 2001. – №2.
34. Полянский Ф.Я. Товарное производство в условиях феодализма. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1969.
35. Полянский Ф.Я. Цена и стоимость в условиях феодализма. – М.: Изд-во МГУ, 1983.

36. Райт Э.О. Что такое аналитический марксизм?//Вопросы экономики. 2007. – №9.
37. Розенталь М.М. Диалектика «Капитала» К.Маркса. – М.: Мысль, 1967.
38. Черковец В. Политическая экономия в Московском университете: историческая ретроспектива и настоящее (к 200-летию кафедры и 100-летию со дня рождения Н.А. Цаголова) // Российский экономический журнал. – 2004. – №2.
39. Чухно А. Цивілізаційний і формаційний підходи та їх роль в економічній теорії та суспільній практиці // Економіка України. – 2001. – №6.
40. Хаберлер Г. Процветание и депрессия. Теоретический анализ циклических колебаний. – Челябинск: Социум, 2005.
41. Шумпетер Й. Капитализм, Социализм и Демократия. – М.: Экономика, 1995.
42. Экономическая теория: исторические корни, современная роль и перспективы развития (итоговый документ международного симпозиума в МГУ им. М.В. Ломоносова) // Российский экономический журнал. – 2004. – №5-6.
43. Юдкин А.И. Метод исследования системы производственных отношений в «Капитале» К.Маркса. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1985.

Методичні вказівки до семінарських занять з курсу «Політична економія» для студентів 1 курсу денної форми навчання усіх спеціальностей

Укладачі: Людмила Леонідівна Жданова
Тетяна Степанівна Старикова

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять з курсу
“Політична економія”** для студентів 1 курсу денної форми навчання
усіх спеціальностей /Укл. Л.Л. Жданова, Т.С. Старикова. – Одеса: ОДЕУ,
ротапринт, 2008 р. – 50 с./

УКЛАДАЧІ: Л.Л. Жданова, канд. екон. наук, професор,
Т.С. Старикова, канд. екон. наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ: С.В.Ляліков, канд. екон. наук, доцент
(зовнішній рецензент),
В.П.Яценко, канд. екон. наук, доцент,
В.Г. Гринчук, канд. екон. наук, доцент

КОРЕКТОР :